

Water... bron van leven

Leven op aarde is enkel mogelijk omdat er water aanwezig is. Zowel planten als dieren hebben water nodig. Daarnaast bepaalt water in belangrijke mate hoe een landschap eruit ziet. Daarom is water voor alle levende wezens – ook zoogdieren – de eigenlijke bron van leven.

... meer dan drinken

Dat vissen water nodig hebben, weet iedereen, maar dat ook zoogdieren niet zonder water kunnen, is vaak minder duidelijk. Water dient niet alleen om hun dorst te lessen, maar kent een veelzijdig gebruik. Water zorgt voor voedsel. Denk maar aan een raschte viseter als de otter. Andere waterzoogdieren, zoals de bever, vinden in het water een perfect schuiloord om aan belagers te ontsnappen. Door de vele voordelen die het water biedt, hebben heel wat zoogdiersoorten zich op een leven in het water ingesteld, waardoor ze de concurrentie met verwante soorten ontlopen. Terwijl op het land egels en diverse spitsmuizen op insecten jagen, heeft de waterspitsmuis als waterzoogdier het insectenrijk voor zich alleen.

Zuiver water

In water vervuild door giftige stoffen of met een teveel aan voedingsstoffen (eutrofiëring) is weinig of geen leven mogelijk. Voor een hogere biodiversiteit is het belangrijk dat ons afvalwater zoveel mogelijk wordt gezuiverd voor het in de waterlopen terecht komt. Om dit op een efficiënte manier te doen, wordt sinds enkele jaren sterk geïnvesteerd in het gescheiden houden van hemelwater en afvalwater. In combinatie met steeds nieuwe en betere waterzuiveringsinstallaties en een verminderde uitvloeit van afvalstoffen door landbouwactiviteiten, moet dit ervoor zorgen dat het Vlaamse oppervlaktewater verder in kwaliteit blijft toenemen.

... een breed begrip

Water manifesteert zich in het landschap in vele vormen en gedaanten. We kennen beken en rivieren, maar ook plassen en poelen, moerassen en natte weilanden. Het zijn totaal verschillende milieus, met elk hun specifieke eigenschappen. Verschillen in diepte en stroomsnelheid zorgen voor een andere en veranderende leefomgeving. Ze leveren in wisselende mate zuurstof en voedingsstoffen en bepalen de temperatuur en helderheid van het water. Daardoor komen in al deze watertypes andere planten, insecten en vissen voor, die op hun beurt specifieke zoogdieren aantrekken. Elk waterrijk ecosysteem bezit haar eigen waterfauna en gebiedseigen zoogdieren.

Word lid van Natuurpunt

Natuurpunt zet zich in voor het behoud van de natuur en het landschap in Vlaanderen. Met de steun van duizenden vrijwilligers, ruim 200 afdelingen en werkgroepen en ruim 87.000 gezinnen beheren we meer dan 500 grote en kleine natuurgebieden. We willen die natuur ook dichterbij de mensen brengen: we leggen wandelpaden aan, organiseren wandelingen, fietstochten en cursussen. Daarnaast doen we aan natuurstudie en kloppen we bij politici aan met onze verlangens. Waarom? Omdat de natuur alle hulp nodig heeft. En omdat wij de natuur nodig hebben.

Word ook lid van Natuurpunt! Voor slechts 24 euro ontvang je een welkomstpakket met onze exclusieve Fiets- en wandelgids, een cd met vogelgeluiden en een abonnement op Natuur.blad. Lid worden – met het hele gezin – kan door overschrijving van 24 euro op rekening met IBAN-code BE17 2300 0442 3321 en BIC-code GEBABEBB met vermelding 'nieuw lid via zoogdieren'. Je kan je ook aanmelden via www.natuurpunt.be, info@natuurpunt.be of telefonisch op 015-29 72 20. Bijkomend kan je ook een abonnement nemen op onze natuurstudietijdschriften Zoogdier, Natuur.focus en Natuur.oriolus.

Kom uit je schelp! De natuur heeft je nodig. En vice versa.

De Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt houdt zich bezig met de inventarisatie en de bescherming van alle inheemse zoogdieren in Vlaanderen. Voor heel wat projecten werken we samen met overheden, instituten of universiteiten.

Bescherming van een bedreigde soort begint echter steeds bij het in kaart brengen van de verspreiding. Het zijn de gegevens uit het veld, geleverd door vrijwilligers, die de basis vormen voor wetenschappelijk onderzoek of voor het opstellen van soortbeschermingsplannen. Daarnaast trachten we zoveel mogelijk informatie te verzamelen rond ecologie, inventarisatiemethodes, bescherming en zelfs bestrijding van allerlei zoogdiersoorten, zowel via literatuur als door eigen onderzoek.

Om vrijwilligers hierover te informeren, worden er ook allerlei educatieve activiteiten georganiseerd, zoals infoavonden en thematische excursies. De vele inventarisaties die we uitvoeren, leiden na opslag van alle gegevens in de Zoogdierendatabank en na verwerking onder andere tot diverse publicaties.

Ben je gebeten door zoogdieren? Dan ben je welkom bij de Zoogdierenwerkgroep! Meer info: info@zoogdierenwerkgroep.be of www.zoogdierenwerkgroep.be.

V.U.: Willy Ibens - Coxiestraat 11 - 2800 Mechelen
Tekst: Frank Huysentruyt, Ugo Sansen en Goedele Verbeylen
Layout: Goedele Verbeylen
Foto's: Jiri Bohdal, Goedele Verbeylen, Vilda (Yves Adams, Ludo Goossens en Rollin Verlinde)

natuurpunt
natuur voor iedereen

Natte pootjes
Zoogdieren in en om het water

De bever Een kleine architect

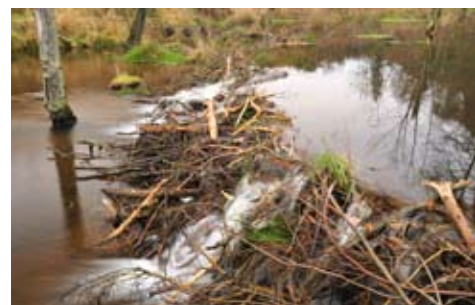
Het type water bepaalt welke zoogdieren er te vinden zijn. Maar het kan ook anders verlopen.

De bever bijvoorbeeld zet het waterlandschap naar zijn eigen hand. Bevers zijn in staat om bomen om te knagen en daarmee grote dammen te bouwen om water op te stuwen. Ze veranderen het uitzicht

van hun omgeving en creëren zelf hun favoriete habitat. Op plaatsen waar voorheen een kabbelend riviertje stroomde, ontstaat na de komst van de bever een vijver met daar rond een moerassige omgeving. Hij dwingt de omgeving zich aan de nieuwe omstandigheden aan te passen. De komst van de bever luidt vaak een totale omwenteling in die eindigt in een geheel nieuw biotoop, met alle ecologische voordelen van dien.

En de bever is terug in Vlaanderen. Na herintroducties in Nederland en Wallonië dook het dier recent ook weer bij ons op. De bever heeft nu vaste populaties in de Dijlevallei ten zuiden van Leuven en langs de Grensmaas, en enkelingen verbreiden zich langzaam over de rest van Vlaanderen. Maar de soort heeft voor haar onvermoeibare bouwactiviteit voldoende ruimte nodig. De vraag is of zij die krijgt in het sterk versnipperde Vlaamse landschap.

De waterspitsmuis Otter onder de spitsmuizen

Ook bij de kleinste Vlaamse zoogdieren, de spitsmuizen, is er één soort die sterk aan water gebonden is: de waterspitsmuis. Net zoals andere spitsmuizen is de waterspitsmuis voornamelijk een insecteneter. Maar naam en faam dankt het beestje vooral aan het feit dat het af en toe onder water ook kleine visjes verschalkt. Een uitstekend zwem-

mer dus die tot 24 seconden onder water kan blijven en tot twee meter diep duikt. Ze leeft daarom in biotopen waarin naast zuiver water ook veel waterinsecten en kleine visjes voorkomen. In Vlaanderen is de soort een zeldzame verschijning geworden. Hopelijk krijgen we haar in de toekomst, door de verbetering van de waterkwaliteit, opnieuw wat vaker te zien.

De waterspitsmuis is de grootste spitsmuis in Vlaanderen. Net als de andere spitsmuizen heeft ze zeer kleine, zwarte ogen en een spitse snuit en maakt ze hoge, schrille piepgeluiden. Alle spitsmuizen kunnen over het wateroppervlak zwemmen, maar de waterspitsmuis is de enige die onder water voedsel zoekt. Ze heeft allerlei aanpassingen aan deze semi-aquatische levenswijze, waardoor ze snel en behendig is onder water, goed kan duiken en zelfs over de waterbodem lopen. De kiel op de staart dient als roer en de borstelharen op de lange achterpoten helpen bij het duiken. Haar dichte, isolerende vacht is waterafstotend. Het speeksel van de waterspitsmuis bevat een giftige stof, waarmee ze ook grote prooien kan verlammen en vangen.

De watervleermuis Gek van water

Vleermuizen worden vaak geassocieerd met donkere grotten, holle bomen en verval- len gebouwen. Maar de meeste van de 21 Vlaamse soorten houden vooral van water in hun omgeving.

Daar vinden ze de insecten die ze zo graag lusten vaak in groten getale. Vooral de water- en de meervleermuis zijn echte specialisten in het jagen boven wateroppervlakken. De kolonies bevinden zich daarom bij voorkeur in de nabijheid van waterrijke gebieden. Dergelijke plaatsen vormen de ideale plek om tijdens de zomermaanden de diertjes al vliegend waar te nemen tijdens het jagen. Daarbij scheren ze vaak rakelings over het water om insecten van het wateroppervlak te plukken.

De otter Kijk uit naar zijn terugkomst!

Veel zoogdieren zijn deels of geheel aan water gebonden, maar de otter spant de kroon. Als viseter is deze grote marterachtige helemaal van grote visrijke waters afhankelijk. Zijn lichaamsbouw is dan ook volledig aangepast aan het waterleven. Het lange, slanke lichaam en de poten met zwemvliezen zorgen ervoor dat de otter zich in het water bliksemsnel kan voortbewegen. Oren, ogen en neus liggen net als bij de krokodil op één lijn, waardoor hij haast ongezien vanuit het water de omgeving kan afspeuren. Al die aanpassingen maken van de otter een uitmuntend visser. Hij was daardoor als concurrent van vissers niet altijd even geliefd.

Maar de otter is terug aan een opmars bezig. De verbetering van waterkwaliteit en het herstel van waterhabitats, doen de restpopulaties in Europa herleven. Ook in Vlaanderen gaat de kwaliteit van de waterlopen erop vooruit en herstelt de visfauna zich langzaam. Als deze trend zich verder zet, mogen we beginnen dromen dat de otter opnieuw onze waterlopen zal bevolken. Hopelijk krijgt hij dan het warme welkom dat dit mooie en speelse dier verdient.

Ottervolging in vorige eeuw: deze otters werden gevangen in de Maarkebeek te Maarkedal in 1931.